

סימן שטו

דיני אהל בשבת

אהל עראי וקבוע

א. אסור לעשות אהל, דהיינו גג המאהיל עליו להגן מאיזה דבר¹ כגון מן החמה² או מן הגשמים או מאיזה דבר אחר³, ואפילו אין מחיצות תחתיו, כגון שפורם מחצלת על גבי ארבעה קונדסין, ואפילו הוא עראי שאינו עשוי להתקיים⁴, אסרוהו חכמים גזרה משום אהל קבוע שהוא תולדת בונה⁵.

ב. אהל משופע אם יש בראשו גג טפח ביושר או בסמוך לראשו בפחות משלושה טפחים רוחב טפח – הרי זה אהל קבוע אם הוא עשוי להתקיים. והנוטה

[משום אהל או משום מראית העין] (קצוה"ש סי' קכ סי"ג ובדה"ש שם סק"ה). וראה תהלה לדוד סי' שטו סקט"ז). והנה בשוע"ר סי' שיא סי"א כתב "שהתירו לעשות אהל עראי בשביל צער החי". ובדה"ש סי' קכ סק"א כתב שאהל גמור בודאי אסור אפילו במקום צער, ועריסת התינוק המובא לקמן בפנים תוכיח. וכוונת רבנו להתיר אהל במקום צער, יש לומר באחד משני האופנים: א) באהל שנעשה על ידי שאוחזה בידים (ואין בכלל זה מטריה שאסור לנושאה בשבת אפילו בשעת צער, כיון שהוא אהל עשוי וגמור ורק אוחזו בידיו). ב) שאינו אוחזו האוהל בידיו אלא שפורסו על גבו (כלשון רבנו שם), והוא קל יותר מאוהל האוחזו בידים, שאסור אפילו במקום צער. וראה עוד בשוע"ר סי' שיב סט"ו שאסור לעשות אהל עראי גם במקום כבוד הבריות. 5. שוע"ר ס"א.

1. אבל טלית שפורסים לשם כבוד, כמו בשמחת תורה – מותר, כיון שאינו להגן (בדה"ש סי' קכ סק"א). ובכלל זה גם טלית שפורסין על הקטנים בשעת ברכת כהנים על מנת שלא יביטו בכהנים (ראה שוע"ר סי' קכח סל"ו), כיון שאינו מתכוין להגן. וראה לקמן בפנים.
2. כדי לעשות צל (שוע"ר ס"ח. סי' שא סמ"ח).
3. כגון מן הזכובים (שוע"ר סי' שא סמ"ח) או מן הרוח (שוע"ר סי' תרמ ס"י). כתבו כמה מן האחרונים שאהל העשוי מרשת שהפרוץ בו מרובה על העומד – אינו בכלל אהל, ומותר לפורסו בשבת. אך לדעת אדה"ז נראה שאם הוא עשוי להגן מפני הזכובים אסור.
4. וכן אסור לפתוח מטריה בשבת כיון שהיא עשויה להגן (מפני החמה והגשמים), אף שהיא אהל עראי, ואפילו אם המטריה פתוחה מערב שבת – אסור לנושאה בשבת

אותו בשבת – חייב משום בונה. והמפרקו – חייב משום סותר, כמו סותר בנין גמור⁶.

ג. אבל אם אין בראשו גג טפח ולא בפחות משלושה טפחים סמוך לראשו רוחב טפח – העושה אותו בתחילה בשבת – פטור. אבל אסור מדברי סופרים, בין לנטותו בין לפרקו, אפילו אינו עשוי לקיום כלל⁷.

לפיכך, טלית שכופלין אותה על המוט, דהיינו שחצייה תלויה על המוט מכאן וחצייה מכאן, ושני קצותיה מגיעין לארץ ונכנס וישן שם בין שתי קצוותיה – אסור לתלותה בתחלה בשבת, אף שאין לה גג טפח ולא בפחות משלושה טפחים סמוך לראשה רחב טפח⁸.

ד. כל אהל שאין לו חלל טפח – אינו קרוי אהל כלל⁹. [לפיכך מותר לפרוס סדין על גבי סכך בשבת או ביום טוב¹⁰, לפי שאין כאן אהל כלל, כיון שאין גובה טפח בין הסדין לסכך שתחתיו¹¹].

במקום מצוה

ה. [אסור לפרוס סדין תחת הסכך בשבת, אפילו או הוא בעניין שאם לא יעשה כך לא יוכל לאכול כלל בסוכה מחמת הרוח שיכבה את הנרות בליל שבת¹², לפי שאין מצות סוכה דוחה שום איסור אפילו של דבריהם¹³].

תוספת לאהל עראי

ו. לא אסרו אלא לעשות אהל בתחילה בשבת, אבל אם היה האהל עראי עשוי מבעוד יום – מותר להוסיף עליו בשבת, כגון אם היתה המחצלת פרוסה מבעוד יום כדי טפח¹⁴ – מותר לפרוסה כולה למחר ולהוסיף עליו עוד מחצלאות,

6. שוע"ר ס"ו.	11. שוע"ר ס"י תרמ ס"י.
7. שוע"ר שם.	12. אבל אם אין ברור לו שאם לא יפרוס שם סדין לא יוכל לאכול בסוכה – אפילו בחול אסור לפרוס סדין תחת הסכך (שוע"ר שם).
8. שוע"ר ס"ז.	13. שוע"ר שם. וראה גם שוע"ר ס"י תקפו סכ"ב.
9. שוע"ר ס"ט.	14. שזהו שיעור להיות נקראה אהל סדין (שוע"ר ס"י תרמ ס"י).
10. אם הוא בעניין שאם לא יעשה כן לא יוכל לאכול בסוכה, אבל אם אין ברור לו שאם לא יפרוס שם סדין לא יוכל לאכול בסוכה – אפילו בחול אסור לפרוס שם סדין (שוע"ר ס"י תרמ ס"י).	

שהכול אינו אלא תוספת לאהל טפח העשוי מאתמול. ואפילו לפרוס על מחיצות מותר בענין זה¹⁵.

ז. טפח שאמרו, הוא חוץ מן הכרוכה, דהיינו עובי עיגול כריכתה, וצריך שיהיה יוצא ממנה כדי טפח פרום לאהל, מפני שסביב העיגול אינו נראה כאהל כלל¹⁶.

ח. כשמוסיף על אהל טפח העשוי מבעוד יום – מותר לסתור את התוספת, אבל לא את האהל העשוי מאתמול¹⁷.

ט. עריסת התינוק שיש עליה חשוקים ופורסין עליהם סדין להגן מפני הזכוכים, אם יש ברוחב החשוקים טפח אפילו באחד מהם – מותר לפרוס עליהם סדין בשבת, שאינו אלא מוסיף על אהל ארעי העשוי מבעוד יום.

ואפילו אין בשום אחד מהם רוחב טפח אם הם סמוכים זה לזה בפחות משלשה טפחים – הרי הם חשובים אהל, שכל פחות משלשה טפחים הוא כלבוד, ומותר לפרוס עליהם סדין בשבת. ואם לאו – אסור¹⁸.

י. לא הקילו להוסיף על אהל עראי אלא כשהוא בענין שאין דרך כלל לקבועו כך כמו שהוא נטוי, כגון פריסת מחצלת על גבי קונדיסין, שאין דרך כלל לקבוע המחצלת שם כך כמו שהיא פרוסה בשבת. אבל אם היא נטויה כדרך נטיית אהל קבוע – לא הקילו בה חכמים כלום, שמא ימלך עליה שתהא קבועה כך כמו שהיא נטויה, ונמצא שהוסיף אהל קבוע¹⁹.

תוספת לאהל קבע

יא. ארובה שבנג מותר לפקוק בפקק המותר בטלטול אף על פי שאינו קשור שם מערב שבת, ואין בזה משום עשיית אהל בשבת – מפני שאינו עושה בזה

בדה"ש סי' קכ סק"ב.

15. שוע"ר ס"ב. ולכן גגון או שמשיה שמחוברת לעגלת ילדים – אסור לפותחה, אלא אם כן מניחה בערב שבת פתוח כשיעור טפח, וכן כשמקפלה לא יקפל לגמרי אלא יניחה פרום כשיעור טפח (ע"פ בדה"ש סי' קכ סק"ח). וטפח היינו מלבד מקום הכריכה, כדלקמן סעיף שלאח"ז.

16. שוע"ר ס"ב.

17. שוע"ר כאן ס"ז. ראה בדה"ש סי' קכ סקי"ז שמדייק בדברי אדה"ז שרק תוספת אהל מותר לסתור, אבל אהל העשוי מערב שבת – אסור לסותרו בשבת אף אם מניח טפח פרום. אבל בשו"ת אבני נזר סי' ריא אות לד מתיר בפשיטות לסתור אף את האהל עצמו אם משאיר טפח פרום.

18. ע"פ שוע"ר ס"ח.

19. שוע"ר סי"ז.

אלא תוספת לאהל, והוספה זו עראי היא שאינה עשויה להתקיים הרבה שהיא עשויה להיפתח תדיר. אבל אם אין פקק זה עשוי להיפתח תדיר אלא לעיתים רחוקות – אסור לפקוק, מפני שהוא כמוסיף בנין הקבוע בכותל²⁰.

אהל עראי שאינו עשוי להאהיל

יב. כל גג עראי [שאינו לו דפנות תחתיו - אין איסור בעשייתו אלא אם כן מתכוין בו לעשיית אהל²¹, אבל כ] שאינו מתכוין בו לעשיית אהל אלא כדי להשתמש בו איזה תשמיש בגופו, כגון שמשים דף השולחן על רגלי השלחן – אין בכך כלום²².

וכן מטה שאין לה מחיצות אלא רגלים – מותר להעמיד הרגלים ולהניח בה הקרש, מפני שאהל עראי כזה שאינו מתכוין לעשיית אהל – לא אסרוהו חכמים²³.

יג. ואם מעמיד גם מחיצות עראי תחת גג זה²⁴ – הרי זה דומה לאהל, ואסור לעשותו כדרכו מלמטה למעלה, אלא מלמעלה למטה דרך שינוי²⁵, שאז אין זה דומה לעשיית אהל²⁶.

יד. לפיכך, מטה שהרגליים שלה הן כדפני התיבה, [ואפילו אין לה ארבע מחיצות אלא שתיים זו כנגד זו²⁷] – לא יעמיד את הרגליים בתחילה ויניח הקרשים עליהם כדרכן בחול, אלא יאחזו הקרשים תחלה באוויר ואחר כך ישים הרגליים תחתיהם²⁸.

24. ואם הן מגיעות בפחות מג' טפחים סמוך לארץ, ראה שוע"ר סוף סי"א שמציין לסי' תקב, ובסי' תקב לא כתב מזה כלום. אבל מהמבואר בסי' רמח קו"א סוסק"ב נראה שדינו כלבוד.

25. שאין דרך לבנות מלמעלה למטה (שוע"ר ס"ט).

26. שוע"ר ס"ט.

27. שוע"ר סי"א.

28. ע"פ שוע"ר ס"ט. המדובר כאן במחיצות שאינן עשויות עדיין, אבל אם המחיצות עשויות כבר – מותר להניח עליהם את הקרש של המיטה (אף אם צריך לאויר שתחתיו), כדלקמן בפנים.

20. שוע"ר סי' שיג ס"א. ואסור להוסיף בשבת תוספת קבע (שוע"ר סוס"ה). ואם לפתח שבגג יש צירים שסוגר ופותח בהם – הרי הוא כפתח גמור, ומותר לסגרו בשבת, ואין בזה משום איסור סתירה ובנין (שוע"ר סי' תרכו ס"כ).

21. שוע"ר סי' שא סוסמ"ח. וראה גם שוע"ר סי"א.

22. שוע"ר ס"ט.

23. שוע"ר סי"א. וכן מותר לפתוח כסא נוח, מטה מתקפלת, שלחן מתקפל, עגלת תינוק מתקפלת וכל כיוצא בזה. אם כי יצויין שאת אלו מותר לפותחם אף אם יש מחיצות תחתיהם, כדלקמן בפנים.

מ.ן. [במה דברים אמורים? כשצריך לאויר שביניהן שהרי זה דומה לאהל שהוא צריך לאויר שתחתיו, [כגון מטה יש לו צורך באויר שתחתיה, שיכול להצניע שם חפציו כמו בתיבה²⁹], אבל אם אין צריך לאויר שביניהן – אינו דומה כלל לעשיית אהל, ומותר לסדר העליונה על גבי התחתונה. ולכן מותר לסדר דף השלחן על גבי רגליו אף שיש להם דפנות מגיעות לארץ מארבע רוחות, כיון שאין צריך לאויר שביניהן³⁰].

מ.ז. וכן מותר להניח ספר אחד מכאן ואחד מכאן ואחד על גביהן אף שנעשה ביניהן חלל טפח, ואינו דומה לאהל – הואיל ואין צריך כלל לאויר שביניהם³¹.

י.ז. לא אסרו גג עראי שאינו מתכוין בו לעשיית אהל אלא כשמעמיד מחיצות תחתיו בשבת, אבל אם המחיצות כבר עשויות מבעוד יום – אין לאסור בו משום אהל³².

י.ח. כל גג עראי שאינו מתכוין בו לעשיית אהל, אם היה הגג כבר קבוע בהן מבעוד יום אלא שהיו נכפלים ומונחים – מותר לפושטן ולהעמידן בשבת, כגון כסא העשוי פרקים, כשרוצים לישב עליו פותחין אותו וכשמסירין אותו סוגרין אותו – מותר לפתחו לכתחילה בשבת אף אם יש מחיצות תחתיו, מפני שאינו דומה לעשיית אהל, כיון שאינו עושה כלום, שהרי עשויים ועומדים הם כבר הגג עם המחיצות מבעוד יום, אלא שמותחן בשבת לישב עליהם.

ומטעם זה מותר להעמיד החופה ולסלקה³³, וכן דף הקבוע בכותל שמניחין עליו ספרים, אף אם יש להן מחיצות³⁴.

29. שוע"ר סי' שטו סוסי"ב.

30. שוע"ר סי' תקב ס"ו. ומזה מובן שאם משתמש באויר שתחת דף השלחן, גם בשלחן צריך לשנות.

31. שוע"ר סי"ב.

32. שוע"ר סי"ט. ולכן מותר להניח קדרה על פי הכירה בשבת ואין בה משום אהל על חלל הכירה, הואיל ודופני הכירה עשויות ועומדות כבר מבעוד יום. ומטעם זה מותר לכסות קדרה מגולה בכגדים, ובלבד שלא יהא הכלי רחב יותר מדי (כרוחב פי החביות שבימיהם), שאז אסור

לכסותה בכגדים, כיון שדומה לעשיית אהל. אבל כל כיסוי הכלים המיועדים לכך – מותר לכסות בהם אף הכלים הרחבים ביותר, הואיל והן מתוקנות לכך – אינם נראים כאהל (שוע"ר שם).

33. המדובר בחופה העשויה לכבוד ולא להאהיל [וכמבואר בתחילת הסעיף "שאינו מתכוין בו לעשיית אהל"], ולכן אינה דומה למטריה שלנו האסורה גם כשהיא פתוחה מערב שבת מפני שמטרתה להגן מפני הגשמים (בדה"ש סי' קכ סקט"ז).

34. שוע"ר סי"ג. שאם אין להם מחיצות,

מחיצות

יז. מותר לעשות מחיצות עראי לכתחילה בשבת. ואפילו אם עושה את המחיצה כדי להגן מן החמה או מן הצינה – אינה כאהל בשביל כך³⁵. וכן אם עושה אותה בשביל הנרות שלא יכבה אותן הרוח³⁶.

כ. ואין צריך לומר שמותר לעשות מחיצות לצניעות בעלמא שלא יהא יושב במקום מגולה, או כגון מחיצה שעושין בשעת הדרשה להפסיק בין אנשים לנשים, וכל כיוצא בזה³⁷.

כא. אבל אם עושה את המחיצה כדי להתיר סוכה³⁸, או להתיר מלטול³⁹, או להתיר שאר איסור, כגון שעושה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני הספרים⁴⁰ כדי שיהיה מותר לשמש ממתו באותו חדר, או כדי לעשות שם צרכיו⁴¹ – אסור לעשותה בתחלה בשבת, לפי שבכל מקום שהמחיצה מתרת – היא חולקת שם רשות בפני עצמה, כגון כשמתרת איסור מלטול – היא עושה אותו מקום רשות היחיד וחולקת אותו מרשות הרבים או כרמלית שאצלו, וכן בחדר שבו הספרים היא חולקת אותו לשתי רשויות, הספרים הם ברשות בפני עצמם והוא משמש ועושה צרכיו ברשות בפני עצמו, וכיון שהוא עושה אותה כדי שתחלוק רשות בפני עצמה – הרי זה כעושה אהל⁴².

כב. אבל אם אין צריך לו שתחלק רשות בפני עצמה – מותר לעשותה בתחילה בשבת אף אם היא מתרת איסור, כגון שתולה מחיצה בפני אור הנר כדי שיהיה מותר לשמש ממתו, שאין צריך כאן לחילוק רשויות⁴³.

שאף כשחולקת רשות לעצמה, צריך ליזהר לכסותה משום "לא יראה בך ערות דבר", ולפי זה צריך לומר שמדובר כאן במחיצה שלא רואים דרכה את הספרים.
41. האיסור הוא בזיון כתבי הקודש (שוע"ר סי' מה בסופו), משום "ולא יראה בך ערות דבר" (שוע"ר סי' מ"ה).
42. שוע"ר ס"ג. וכל מחיצה שחולקת רשות, כשם שאסור לעשותה בשבת – כך אסור לסותרה בשבת מדברי סופרים (ראה שוע"ר סי' שעב סכ"ב).
43. שוע"ר ס"ג.

מותר להעמידם גם כשאינם קבועות מערב שבת (בדה"ש שם).
35. ראה גם שוע"ר סי' תרמ ס"י: "שאין במחיצה משום אהל".
36. שוע"ר ס"ג. וראה גם שוע"ר סי' תרמ שם. ואין בזה משום גרם הבערה, כדלעיל סי' רעז ס"ב.
37. שוע"ר ס"ג.
38. כמבואר בשוע"ר סי' תרל.
39. על דרך המבואר בשוע"ר סי' שסב סעי' ה-ז.
40. וראה שוע"ר סי' מ"ה בנוגע למזוזה,

ואין צריך לומר שמותר לכסות הספרים בבגדים שני כיוונים, שהרי אין כאן מחיצה כלל⁴⁴.

כג. כל מקום שרוצה לעשות מחיצה לחלק רשות – אין איסור אלא לעשות בתחילה בשבת, אבל אם הייתה עשויה מבעוד יום כשיעור טפח בין מלמעלה למטה ובין מן הצד – מותר להוסיף עליה בשבת, שתוספת אהל עראי מותרת⁴⁵.

כד. וכל זה במחיצות עראי, אבל מחיצה קבועה – אסור בכל עניין, אפילו לצניעות בעלמא. ואפילו להוסיף עליה תוספת קבוע – אסור בכל עניין⁴⁶.

כה. ומכל מקום מותר לתלות בשבת סדינים המצוירים לנוי, כיון שאינן עשויות שם למחיצה⁴⁷.

כו. הוילון שתולין לפני הפתח במקום דלת אף על פי שהוא תלוי שם בקביעות – מותר לתלותו בשבת, כיון שהוא נע ונד ברוח מצויה וגם אינו מעכב לעוברים ושבים דרך שם – אינו נקרא מחיצה קבועה אלא מחיצת עראי, ואין בה איסור⁴⁸.

כז. וכן הפרוכת שלפני ארון הקודש – מותר לתלותו שם בשבת אפילו אם אין דלת לארון והפרוכת היא מחיצה רביעית לארון, מפני שמחיצת עראי הוא ואינו עשוי אלא לצניעות⁴⁹.

כח. פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר – מותר לנעלו אפילו בדלת שאין לה היכר ציר, לפי שכיון שעשויה להפתח תדיר – אינו עושה בנעילתה מחיצה קבועה אלא עראי⁵⁰.

חבישת כובע

כט. כובע גדול שמשמין על הראש כדי לעשות צל על הפנים להגן מפני החמה, אם הוא מתפשט להלן מראשו טפח על טפח אפילו כנגד פניו בלבד –

44. שוע"ר ס"ד. בגג טפח. לפיכך אם הוא וילון גדול –

45. שוע"ר ס"ה. תולין אותו שנים שיכולים לתלותו כולו

46. שוע"ר ס"ו. כאחד שלא יתקפל, אבל אחד – אסור

47. שוע"ר ס"ז. (שוע"ר ס"ז).

48. ובלבד שיזהר בשעה שתולה הוילון

49. שוע"ר ס"ז. שלא יכפל לרחבו טפח, שנמצא עושה אהל

50. שוע"ר ס"י שיג ס"י.

אסור ללכשו בשבת, משום איסור עשיית אהל⁵¹.

ל. במה דברים אמורים? כשהטפח המתפשט הוא קשה וחזק שאינו נכפף למטה, אבל אם נכפף למטה – אין שם אהל עליו ומותר. וטוב להחמיר שיהא נכפף ממש למטה מאליו, ואז אף אם מגביהו ומעמידו בשווה בידו – אין בכך כלום. לפיכך מותר לפרוס הטלית על ראשו אף על פי שבולט הרבה להלן מראשו⁵².

לא. ויש מתירים לגמרי בכל עניין, שסוברים שלא גזרו כאן משום עשיית אהל, הואיל ונעשה דרך לבישה. ובמקומות שנהגו להקל אף אם הוא מתכוין לאהל – אין למחות בידם, כי יש להם על מה שיסמכו⁵³.

לב. ואם אינו מתכוין אלא לכסות ראשו וממילא נעשה אהל סביבו – אין בכך כלום⁵⁴, לפיכך מותר ללבוש כובע גדול של לבד אף אם יש בתוכו נייר קשה שעל ידי כך מתקשה ביותר ועומד בשווה, כיוון שאינו מתכוין לאהל אלא לכסות ראשו⁵⁵.

51. שוע"ר סי' שא סמ"ח.

52. שוע"ר שם. והיינו אף אם מכסה ראשו בטליתו בשביל להגן מפני הגשמים או השמש, כי שלא לשם הגנה מותר לפרוס טלית על הראש, כדלעיל בהערה בתחילת הסימן.

53. שוע"ר שם סמ"ט.

54. לפי שכל אהל שאין לו דפנות תחתיו

– אין איסור בעשייתו אלא אם כן מתכוין בו לעשיית אהל (שוע"ר שם), וכדלעיל בפנים.

55. שוע"ר סי' שא סמ"ט. ומטעם זה מותר ללבוש מגבעות שיש להם שוליים רחבות טפח ויותר, כיון שכוונתו ללבישה בלבד. ופשוט.